

מסורת הש"ס

א) לעיל לה. ב)ק. לה. סנהדרין עט: פד.; ג) ב"ק פד.; ד) נעיל: דל: לה:]; ה) [ולקמן מ.]; ו) [נמדבר לה:]; ז) [שמות כא]; ח) [בס"א: ליטא חד ונוסף קל הקשא, ח] [ב"ק פד.]; ט) [נדרים כג, ו] וליכא למימר דהכא לא קאי אקרא דכל חרס אלא אקרא דלא תקמו כופר דהא אמרי' בסמוך ולרבה דלמר חידוש כי. ת"ן, ו) ולפי האמת אע"ג דמלא יהיה אסון ונפקי כולאו ממתנא דבי חוקיה אינטריך עין תחת עין לכדושיעין ולא עין אינטריך למדשי' ולאו קרא ימירא הוא אלא מפשטיה דקרא קדיש וליכא למימר דלשמוח מלא יהיה אסון ומופש תחת נפש נפיק כולאו מכה הקשא דמלא דבי חוקיה דלכתי לא שמעי' מיניה ממוך חמר כהדי מיתה דסימא את עיני והרגו דבדר אחר לא חשיב ממון ונפש אלא נפש גרידא כדמוכת בפנים להכי אינטריך לא יהיה אסון ומהשתא שמעי' מינה אפי' הרג וקרע שיראין מהקשא דמתנא דבי חוקיה. מ"א, ו) [נ"ל רב כשן].

תורה אור השלם

- ובמה בהמה ישלמנה ומבה אדם יומת:

ורקא כד כא 2. עין תחת עין שן תחת שן דן תחת דן רגל תחת רגל. שמות כא כד 3. כל תרם אשר יחרם מן האדם לא יקרה מות ויקומו. ורקא כו כט 4. כי ימצא איש נגער בחוקה אשר לא ארשה ותפשעה ושבב עמה וימצאהו בדברים כב כח 5. וכן יפתה איש בחוקה אשר לא ארשה ושבב עמה מדר' ימרוקנא לו לאשה: שמות כב טו

גליון הש"ס

גמ' בין מתכוין לשאין פטריכו. עין לקמן מ ע"א מודה אחד כדרסה:

תוספות רי"ך

מתנ' נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנס' לעצמה. מ"ט ד' יוסי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אומר אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה. וקי"ל הלכה כר"ע מבחירו. ומתני' דתני הבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו כר"ע אורא. דהיכי דמי שיתחייב בבחו השתא אילו בא עליה אחר שקיל איהו קנס. השתא שבא עליה הוא לא כ"ש ובלא מיתה נמי פשיטא דלא משלם קנס. אלא ודאי מתני' בבחו נערה שנתארסה ונתגרשה עסקין שקנסה לעצמה כר"ע ומפני שנתחייב בנפשו פטור ודע דסתם

**הני מילי**. דלא תקמו כופר לפטור רוצח מזיד מקטולא: היכא **דהרגו**. צמוד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דדכותה צשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב( ויפל דרך נפילה: **מדסתא דבי חוקיה נפקא**. שאין חילוק בין דרך עלייה והוא הדין לפדותו. ולא יהיה אסון( **מיהא אינטריך דאי מהיקישא הוה אמנא** אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם והשתא דנפקא לן פטור משלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה: הכי גרסינן **אלא אמר רמי בר חמא כו'**. אינטריך חד( מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה תרתי ואף על גב דנפקא לן מולא ליה אסון: **הני מילי**. דלא נענינן יהיה בתרתי היכא דסימא את עינו והרגו בה צאותה מכה ומת: **בדבר אחר**. במכה אחרת וצבת אחת: **אימא**. יענשיה דמי עין ומיתה **בצביל ההריגה: הא**. דסימא עינו והרגו בה: **מאיך דבי חוקיה נפקא**. דלא תיענשיה: **ולא עין ונפש תחס עין**. מיניה קיימא לן בהחובלי( דעין תחת עין לאו ממנש דאי אמרת ממנש דלמנא ביהי דסמינן לעיניה מיית והוה ליה עין ונפש תחת עין. מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתי לא שנה מת צאותה מכה לא שנה לא מת: **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא שחידשה תורה**. בכל משלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון **חדוש** הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דליכא צדשת מיתה לשלם: **קמ"ל** חד מהנך קראי ימירא שאינו ענין לממון תניהו ענין לקנס: **כסתא קמא**. ודריש ליה בצומר ערכו של יוצא ליהרג עלי: **מתנ' שנתארסה ונתגרשה**. דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס: אין לה **קנס**. טעמא מפרש בגמרא. ורישא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקין וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא: **גמ' אלא מעסה**. לר' עקיבא הא דכתיב( נערה למעוטי צוגרת וצמולה למעוטי בעולה: **הכי נמי**. דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאביה הא צוגרת לעזמה הא לא אשכחן דלשתמטיט תנא ומתני צוגרת יש לה קנס וימא רבי עקיבא היא: **וקנסה לאביה**. ולקמן [ע"ב]

מקשינן דר"ע אדר"ע: **הואיל ואביה וזאי כנסף קידושיה**. שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה צפרק נערה שנתפתתה (דף מו:): **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה**. מאחר כשחוזרת ומתקדשת בתוך נערות: **לאביה הוי**. דהא כל קידושי נערות ילפינן לאביה דגבי קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא: **נאמר נאן**. בצאונס: **להנן**. במפתה: **מה להנן**. במפתה שקלים דכתיב [שמות כב] ישקול: אימא נמי מאידך תנא דבי חוקיה נפקא כלומר ע"כ לא אינטריך כל חרס להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דבי חוקיה וא"ת ואינינו דלמינא דר"י דכל חרס לא יפדה משמע ליה מאידך תנא דבי חוקיה וא"ת ולישני דאינטריך כל חרס להרג חבירו וקרע שיראין וי"ל דכל חרס לא יפדה משמע ליה צממון שבה על ידי אותה חבלה שהמיתה בזה על ידה:

**סַבְרָא דעתך אמינא** חידוש הוא קב"ט. אע"ג דצמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרס היינו משום דכ"ל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אמאי כתנא קמנא דרבי תנחום בן עקיבא:

## אלו נערות פרק שלישי כתובות

**תני מילי היכא** דהרגו דרך עזייה דלא ניתן שגגתו לבפרה. פירוש לכפרה צידי אדם אע"ג דדרך עלייה קיל טפי מדרך ירידה כדמוכח צפרק אלו הן הגולין (מכות דף ט. ושם) גבי גר תושב גולה ע"י גר תושב וכל חומרי דשמעתין לא תלי אלא במה שלא ניתן

לכפרה דאילו מקפיד הש"ס במה שסקילה ושריפה חמורין מהרג וזנק: **אבל סימא את עינו** והרגו בדבר אחר **אימא** נשקול מיניה **ממונא** ונקטלייה. כך גרס ר"ס דמלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שבהכא אחת הרג את האשה וגם הולדות אצל סימא את עינו והרגו בדבר אחר צבת אחת לא ה"ל הכי אינטריך כל חרס למיפטריה קשה לרשב"א דהא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא לא דריש קרא להכי דלא נשקול מיניה ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ונפטריה ושמא אילו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מג. ושם) וצממה דוכתי ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חוקיה אצל לרבי ישמעאל וזאי לית ליה הא דתנא דבי חוקיה והא דלמר בריש הנחנקין (שם דף פד: ושם) הניחא למנא דלית ליה דמתנא דבי חוקיה אלא למנא דלית ליה היקישא למא לי תנא דלית ליה דבי חוקיה היינו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דלמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס כו' סבר לה כת"ק דר' חנניא בן עקיבא הוה מצי למימר ס"ל כרבי ישמעאל: **הא נמי מאידך תנא דבי חוקיה נפקא**. ולאו מההיא דרשה גופה קאמר דנפקא לן דהא ההיא דרשה לא שייכא כלל לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אלא הכי דייק דבי הכי דרש'י ולא עין ונפש תחת עין ה"ג דרשין נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת נפש וסימא את עינו והרגו דז"ל לא חשיב עין ונפש אלא נפש גריד' דמה שסימא את עינו בשעת הריגה לא חשיב כלום דבלאו הכי היה מת אלא שהמיתו בצער מרובה וא"ת ה"א מילתא נמי מתנא דבי חוקיה דלעיל נפקא דמה מכה בהמה לא חלקת צין סימא את עינה והרגה בה להורגה דז"א כו' וי"ל דמכה אדם ומכה בהמה משמע ליה בהכאה אחת וא"ת סימא את עינו והרגו דז"א טיפוק ליה דפטור מדמי עין אפי' לא הרג דשעה שסימא את עינו היה רודף וניתן להצילו בנפשו וי"ל דמיידי צשיכול להצילו בלאחר מאיצריו שלא ניתן להצילו בנפשו: **אמר רב אשי איצטריך בו'**. תימה דמשמע דאם הרגו וקרע

שיראין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף ל:): פטר ה צאני זר שאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולאו מתנא דבי חוקיה וה"פ והא דרבי חייב מיתה נפקי כולאו מתנא דבי חוקיה דפטור דאי הוה צריך קרא למפטריה בלא כל חרס הוה פטרינן ליה מאידך תנא דבי חוקיה וא"ת ולישני דאינטריך כל חרס להרג חבירו וקרע שיראין וי"ל דכל חרס לא יפדה משמע ליה צממון שבה על ידי אותה חבלה שהמיתה בזה על ידה:

**סַבְרָא דעתך אמינא** חידוש הוא קב"ט. אע"ג דצמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרס היינו משום דכ"ל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אמאי כתנא קמנא דרבי תנחום בן עקיבא:

מתני' כר"ע אתיא דהא אשת אחיו ואשת אחי אביו דתנן לעיל יש לה קנס לא אתיא אלא כר"ע דבע"כ גירשה או נתאלמנה שאל"כ הו"ל א"א ויש בהן מיתת ב"ד:

## לח.

### עין משפט נר מצוה

**סד** א מ"י פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש ה' י ב' סמג עשין עה: **סה** ב פ"א מהל' חובל הלה ב ג ד סמג עשין ע: **סו** ג מ"י פ"ב מהל' נערה ה' טז סמג עשין עד טור א"ע סימן קעו: **סז** ד מ"י פ"ג מהל' אשות ה' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן טז פ"א:

**מוסף רש"י**

מכה אדם ומוכה בהמה. לך חוקשו האלי קרא. מכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת, ומשמע בהמה חייב ממון וצאלס פטור מממון. דכתיב בהמה ישלמה ולא אדם, והקס לך הכתוב פטור משלומין של אדם לחיוב פטולומין של בהמה (סנהדרין עט: ובעי"ז לעיל דהא). דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג דכתיבין אדם מועד לעולם, אף מכה אדם דפטריה קרא משלומין, דכתיב יומת, לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובזמיר שייכא מיתה (ב"ק דה). אין זו לשאין מתכוין. אין זו חייב מיתה בלזס (לעיל דה). לדרך עליה. שבהו סבגבהו דיו וזו שחתכו בחצרו מלמטה למעלה (לעיל דה). א: שרגו בללחתי דן בהרימו הכרן (ב"ק דה). דרך עליה דרך שרין למתני גבי בהמה, אלא משום דנאזס אשכחן ביה חילוק בסיורי בשוגג דרך ירידה חייב גלות אצל דרך עליה בהרימו את ידו פטור מגלות דכתיב ויפל עליו וימות, דרך נפילה צעינן (סנהדרין עט: ובעי"ז לעיל דה). לפוטרו ממוך. כלומר לא חלקת בו שום דא לפטור מן המשלומין, אלא בכל צדדין הוא דמחייב דריבין כל טוקין צ"ק (כז): מפשע תחת פלע לחייב על השוגג צמוד ועל האונס כרנון, ומכה בהמה טוק הוא (סנהדרין עט:). אף מכה אדם. אין דין פטור משלומין הכתוב בו חלוק לשום דא שומחייב ממון, אלא כל שעה פטור מממון, בין בשוגג ואין מתכוין דפטור ממיתה, בין צמוד ומכוין דחייב מיתה (שם). חידוש הוא שחידשה תורה בקנס. כל משפט קנס חידוש הוא, הלכך אע"ג דממקילני נמי לא מיפטר מיתה (לעיל ד:).